

Лещенко Д. К.

аспірант

Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана

м. Київ, Україна

ОЦІНКА НЕФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ У ВНУТРІШНЬОМУ АУДИТІ В УМОВАХ СУСПІЛЬНИХ ЗМІН

У сучасних умовах суспільних трансформацій, зумовлених цифровізацією, зростанням використання штучного інтелекту, глобалізаційними процесами, воєнними загрозами та посиленням регуляторних вимог, зростає значення нефінансових ризиків у діяльності суб'єктів господарювання. До таких ризиків належать репутаційні, операційні, комплаєнс-ризиків, кіберризиків, соціальні та екологічні ризиків, які безпосередньо впливають на стабільність і сталий розвиток організацій.

Внутрішній аудит відіграє ключову роль у виявленні, оцінюванні та мінімізації нефінансових ризиків шляхом системного аналізу внутрішніх процесів, систем контролю та корпоративного управління. Застосування ризик-орієнтованого підходу дозволяє внутрішньому аудиту зосередити увагу на найбільш вразливих ділянках діяльності організації в умовах динамічних змін зовнішнього середовища.

Глобальні стандарти внутрішнього аудиту роблять особливий акцент на стратегічному вирівнюванні аудиту з цілями організації та оцінці етичного середовища. А саме стандарт 9.5 вказує на необхідність враховувати нефінансові ризиків та динамічний характер бізнес-середовища. Аудит має переходити від «перевірки минулого» до «прогнозування майбутнього» [4].

Звіт «Risk in Focus 2025» як щорічне дослідження Європейської конфедерації інститутів внутрішнього аудиту, яке визначає головні загрози для

бізнесу. На 2-му місці – людський капітал (таланти, вигорання, зміна демографії), на 3-му – цифрова трансформація та AI[2].

У статті Rao S.S., Zambrana Roman C.E., Juma N. досліджується роль аудиту нефінансової інформації в контексті підвищення якості звітності та зниження нефінансових ризиків. Автори акцентують увагу на репутаційних, управлінських та ESG-ризиках, які дедалі частіше стають об'єктом уваги внутрішнього аудиту, особливо в умовах зростання суспільних очікувань щодо прозорості та відповідальності бізнесу[3].

Особливої актуальності набуває використання сучасних аналітичних інструментів, зокрема якісних методів оцінки ризиків, сценарного аналізу, ключових індикаторів ризику, а також цифрових технологій для моніторингу нефінансових загроз у реальному часі.

Оцінка нефінансових ризиків у внутрішньому аудиті базується на поєднанні якісних та кількісних методів, зокрема експертних оцінок, індикативного аналізу, сценарного підходу та використання нефінансових показників ефективності. Важливим елементом є врахування зовнішнього середовища та очікувань зацікавлених сторін, що відповідає сучасним концепціям сталого розвитку та ESG.

Концепція COSO ERM розширює підхід до ідентифікації та оцінки нефінансових ризиків, пов'язуючи їх із досягненням стратегічних цілей та стійкістю бізнесу. Особливий акцент робиться на інтеграції ризик-менеджменту та внутрішнього аудиту в умовах нестабільного зовнішнього середовища[1].

В умовах суспільних змін ефективна оцінка нефінансових ризиків неможлива без використання нефінансових показників, які відображають соціальні, поведінкові, репутаційні та технологічні аспекти діяльності організації. Проте їх інтеграція у систему внутрішнього контролю супроводжується низкою концептуальних, методичних та організаційних проблем.

По-перше, суттєвою проблемою є відсутність уніфікованих підходів до формування та вимірювання нефінансових показників. На відміну від фінансових індикаторів, нефінансові показники часто мають якісний або змішаний характер, що ускладнює їх стандартизацію, порівнянність та використання в контрольних процедурах. Це знижує можливість формування єдиного інформаційного поля для потреб внутрішнього аудиту.

По-друге, нефінансові показники характеризуються високим рівнем суб'єктивності, оскільки значною мірою ґрунтуються на експертних оцінках, опитуваннях персоналу або судженнях менеджменту. У системі внутрішнього контролю це підвищує ризик викривлення інформації та зменшує надійність контрольних висновків, особливо за відсутності належних процедур верифікації даних.

По-третє, проблемною залишається інтеграція нефінансових показників у діючі контрольні процедури, які історично орієнтовані на фінансові результати та дотримання формальних регламентів. У багатьох організаціях нефінансові індикатори використовуються фрагментарно та не пов'язані зі стратегічними цілями, що обмежує їх роль у системі управління ризиками та внутрішнього контролю.

По-четверте, суттєвим бар'єром є недостатній рівень компетенцій персоналу, зокрема внутрішніх аудиторів, у сфері аналізу нефінансових даних, ESG-показників та поведінкових ризиків. Це призводить до формального підходу до оцінки нефінансових аспектів та знижує цінність результатів внутрішнього аудиту для керівництва.

По-п'яте, інтеграція нефінансових показників ускладнюється обмеженістю інформаційних систем, які часто не адаптовані до збору, обробки та аналізу нефінансових даних. Відсутність належної цифрової підтримки внутрішнього контролю знижує оперативність моніторингу нефінансових ризиків та унеможлиблює їх своєчасне реагування.

Подолання викликів інтеграції нефінансових показників у систему внутрішнього контролю в умовах суспільних змін потребує комплексного та системного підходу. Насамперед важливим є формування єдиної методологічної основи оцінки нефінансових показників, яка має бути узгоджена зі стратегічними цілями організації та системою управління ризиками. Чітке визначення переліку ключових нефінансових індикаторів і їх зв'язку з ризиками дозволяє підвищити прозорість контрольних процедур і забезпечити релевантність отриманої інформації для потреб внутрішнього аудиту.

Водночас суттєвого значення набуває проблема зниження суб'єктивності нефінансових показників. Її вирішення можливе шляхом поєднання якісних експертних оцінок із кількісними індикаторами, а також упровадження процедур перевірки достовірності нефінансових даних. У цьому контексті внутрішній аудит виконує роль незалежного оцінювача надійності інформації, що використовується в системі внутрішнього контролю.

Ефективна інтеграція нефінансових показників також потребує трансформації самої системи внутрішнього контролю з акцентом на ризик-орієнтований підхід. Нефінансові індикатори мають бути вбудовані у ключові бізнес-процеси та контрольні точки, а не функціонувати ізольовано. Це сприяє своєчасному виявленню нефінансових ризиків і підвищує адаптивність організації до зовнішніх та внутрішніх змін.

Важливим напрямком вирішення зазначених викликів є розвиток професійних компетенцій персоналу, зокрема внутрішніх аудиторів, у сфері аналізу нефінансових ризиків, ESG-показників та поведінкових аспектів управління. Підвищення кваліфікації та міждисциплінарна підготовка сприяють переходу від формального контролю до аналітичної оцінки нефінансових чинників, що визначають стійкість організації.

Окремої уваги потребує цифрова підтримка системи внутрішнього контролю. Використання сучасних інформаційних систем і аналітичних інструментів для збору та обробки нефінансових показників забезпечує

оперативність моніторингу, підвищує якість управлінських рішень та зменшує вплив людського фактору. У сукупності це створює передумови для підвищення ефективності інтеграції нефінансових показників у систему внутрішнього контролю та посилює роль внутрішнього аудиту як стратегічного елементу корпоративного управління в умовах суспільних трансформацій.

Отже, ефективна оцінка нефінансових ризиків внутрішнім аудитом є важливою передумовою забезпечення прозорості, довіри стейкхолдерів та прийняття обґрунтованих управлінських рішень у процесі суспільних трансформацій.

В умовах суспільних змін внутрішній аудит трансформується у стратегічний інструмент управління, спрямований на своєчасне виявлення, оцінку та мінімізацію нефінансових ризиків. Це сприяє підвищенню адаптивності організацій та зміцненню довіри до системи корпоративного управління.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що проблеми інтеграції нефінансових показників у систему внутрішнього контролю мають системний характер і пов'язані не лише з методикою оцінки, а й із загальним рівнем зрілості корпоративного управління. У цьому контексті внутрішній аудит відіграє ключову роль як інструмент узгодження нефінансових показників зі стратегією розвитку організації та підвищення ефективності системи внутрішнього контролю в умовах суспільних змін.

Список використаних джерел

1. Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission. Enterprise Risk Management – Integrating with Strategy and Performance. New York : COSO, 2017. 395 p.
2. European Confederation of Institutes of Internal Auditing. Risk in Focus 2025: Hot topics for internal auditors. Brussels : ECIIA, 2024. Режим доступу: <https://www.eciia.eu/wp-content/uploads/2024/09/Risk-in-Focus-2025-FINAL.pdf>

3. Rao S. S., Zambrana Roman C. E., Juma N. Voluntary audits of nonfinancial disclosure and earnings quality // *Journal of Risk and Financial Management*. 2025. Vol. 18, no. 5. Art. 256. DOI <https://doi.org/10.3390/jrfm18050256>
4. The Institute of Internal Auditors. Global Internal Audit Standards. Altamonte Springs, FL : The Institute of Internal Auditors, 2024. Режим доступу: <https://www.theiia.org/en/standards/global-internal-audit-standards/>
5. Левицька С. О., Шиманська К. В. Ризик-орієнтований підхід у системі внутрішнього аудиту. *Міжнародний науковий журнал з економіки та фінансів*. 2022. Т. 6, № 2. С. 45–52.